

Met slavernijexcuses heeft Mark Rutte veel Nederlanders in de kou laten staan

Door [Hans Werdmölder](#) - 4 januari 2023
Geplaatst in [Excuscultuur](#) - [Slavernij](#)

Premier Rutte heeft de woorden van de stadsdichter van Amsterdam, Marjolijn van Heemstra, zeer ter harte genomen. Zij schrijft: 'Hoe maak je excuses als de stilte zo lang is aangestampt dat ze gesteente werd? Dat vraagt precisiewerk. (...) Leestekens doen ertoe; geen punt op het einde, excuses zijn geen deksel, in het beste geval zijn ze het begin van een gesprek. Spaties dus, vraagtekens, witregels.' Excuses maken doe je ook niet zomaar. In 2020 vond de premier het nog te 'complex.'

In zijn toespraak neemt Rutte het taalgebruik van de activisten zelfs over, die spreken van 'tot slaafgemaakten'. 'Een onjuiste term', meent historicus en emeritus-hoogleraar Piet Emmer. 'De meesten werden als slaaf geboren. 'En nog zo'n onjuistheid: 'De meerderheid van de slavenhouders in de 19de eeuw in Suriname was niet-blank.' *Inconvenient knowledge* noemen sociologen dit.

Kruisverhoor en debat waren nogal eenzijdig

Op 19 december bood onze premier, namens de Nederlandse regering, zijn excuses aan voor het slavernijverleden. Dat ging met de volgende woorden: 'Eeuwenlang hebben de Nederlandse staat en zijn vertegenwoordigers slavernij mogelijk gemaakt, gestimuleerd, in stand gehouden en ervan geprofiteerd. Eeuwenlang zijn in naam van de Nederlandse staat mensen tot handelswaar gemaakt, uitgebuit en mishandeld. Eeuwenlang is onder Nederlands staatsgezag de menselijke waardigheid met voeten getreden op de meest afschuwelijke manier. En te weinig hebben opeenvolgende Nederlandse regeringen na 1863 gezien en erkend dat het slavernijverleden een negatieve doorwerking had en heeft.'

Met slavernijexcuses heeft Mark Rutte veel Nederlanders in de kou laten staan

De woorden van Rutte klonken welgemeend en oprecht. De komende tijd wil hij het gesprek over het slavernijverleden met de directe nazaten verder aangaan. Toch valt er het nodige over op te merken. Rutte had kunnen weten dat emoties in de politiek net als in het leven de neiging hebben zichzelf te rechtvaardigen, en bij politieke oordelen mag uiteindelijk niets, ook niet ons eigen gevoel, gevrijwaard blijven van de plicht tot rechtvaardiging door middel van kruisverhoor en debat. Dat kruisverhoor en debat is tot nu toe in mijn beleving nogal eenzijdig. Verdraagzaamheid en waardigheid moeten immers uit alle hoeken van de samenleving komen.

Piet Emmer ontbrak

Het debat is tot nu toe beperkt gebleven. In de openbare discussie over excuses voor de slavernij speelde Piet Emmer, ondanks zijn grote kennis op dit terrein, geen rol. Ruim drie maanden lang probeerde het opinieblad *Argus* een discussie op touw te zetten. Emmer wilde graag, maar een lange lijst van beoogde gesprekspartners lieten deze beker aan zich voorbijgaan. Men voelde zich niet competent, verwees liever naar een ander, etc. 'Het zij zo', zegt Emmer in een interview in *Argus* (21 december 2022). Op de vraag van journalist John Jansen van Galen of hij zich geboycot voelt, zegt hij: 'Ik vermoed dat mijn mening niet opportuun is. Maar ik kan mij ook voorstellen dat ze denken: die heeft zijn tijd gehad.'

Veel lof voor speech

De speech van premier Rutte is goed ontvangen. De hoogste bestuurder van Bonaire, Edison Rijna, zegt met een brok in de keel naar de toespraak van Rutte te hebben gekeken. Hij zegt: 'Ik had niet verwacht dat het zoveel met mij zou doen. Ik kreeg de indruk dat zowel de premier als de minister hier vanuit het diepst van hun hart aan het spreken waren. Dat is wat mij het meeste raakte.' Rijna vervolgt: 'Ik denk dat dit boven de politiek uitstijgt. Ik ben heel blij hoe het is gepresenteerd en kijk ook net zoals iedereen uit naar: hoe nu verder?'

Oud-premier van de Nederlandse Antillen, Suzy Camelia-Römer zei het volgende: 'Het was een historische dag. Dat Tula in ere wordt hersteld als vrijheidsheld is heel belangrijk voor ons. Dat is iets waar we al heel lang voor hebben gevochten.' 'Het is verder goed dat vanuit Nederland is erkend dat slavernij een misdaad tegen de menselijkheid is. Het gaat natuurlijk ook om: 'hoe beëindig je de discriminatie die wij iedere keer ontmoeten?'

Premier Wever-Croes van Aruba zegt op de tv: 'Elk welgemeend excuus is welkom. Wij kunnen het verleden niet veranderen. Maar onze generatie heeft de unieke kans om excuses in actie om te zetten. Wij zullen de Nederlandse regering aan hun woord houden. Het onderwerp slavernij en de omvang daarvan worden door velen - tot op de dag van vandaag - ontkend. Erover spreken leidt bij sommigen tot gevoelens van ongemak. Maar toch hebben veel van onze voorouders met de slavernij te maken gehad; hetzij als tot slaafgemaakte of als eigenaar. Vele families op Aruba zijn nazaten van beiden.'

Met slavernijexcuses heeft Mark Rutte veel Nederlanders in de kou laten staan

Armand Zunder, voorzitter van de Nationale Reparatie Commissie Suriname, sprak van 'een hele goede speech' en 'een stap vooruit'. 'Maar we zijn er nog lang niet', voegde hij eraan toe. Hij vond het een gemis dat de autochtone bevolking van Suriname, de Indianen, niet in de speech is genoemd.' Eerder had Zunder laten weten dat er herstelmaatregelen moesten komen en dat die miljarden euro's zouden moeten bedragen. 'Niet in directe betalingen, maar als fondsen die gebruikt kunnen worden voor herstelprojecten.'

De premier van Sint Maarten, een eiland dat al jaren gebukt gaat onder financieel wanbeleid, vindt dat excuses ook inhoud moet hebben.

Reacties van autochtone Nederlanders zijn niet bekend

De zes organisaties die een [kort geding hadden aangespannen](#) om de datum van de excuses voor het slavernijverleden te verplaatsen, noemen het pijnlijk dat premier Mark Rutte deze maandag alsnog zijn excuses heeft aangeboden. Hannah Belliot, vertegenwoordiger van vijf organisaties, laat weten het gevoel te hebben dat deze excuses er doorheen zijn gedrukt. Rutte wil de baas zijn door voor nazaten van het slavernijverleden te bepalen wanneer de excuses worden aangeboden. 'Dat is pijnlijk, koloniaal en achterhaald', aldus Belliot.

Tot nu toe hebben we alleen de reacties van een aantal etnisch gekleurden en belanghebbenden (de 'zaakwaarnemers') gehoord, en wel door tussenkomst van de bepaald niet neutrale media. Ik heb begrepen dat de reacties van de bevolking in Suriname stukken positiever zijn dan die van de Surinaamse politici. En wat de huidige Marrons ervan vinden, weten we ook niet.

Over de reacties van de gewone, blanke autochtone Nederlanders tasten we vooralsnog in het duister. En als ze reageren vinden we hun woorden niet terug in de media. Toch heb ik het sterke vermoeden dat bij de Blokkeerfriezen in het Friese Dokkum, de streng gelovigen in Staphorst en de autochtonen in Limburg de welgemeende woorden van Rutte met enige reserve zijn ontvangen. Een aantal Nederlanders zal ook hebben gedacht: moeten de Limburgers niet alsnog worden gecompenseerd vanwege de sluiting van de mijnen, de Groningers vanwege de schade aan hun huizen door de aardbevingen als gevolg van het ongelimiteerd oppompen van aardgas, de Molukkers vanwege de oneigenlijk gedane beloften van de Nederlandse overheid, etc.?

Veel Nederlanders zullen ook hebben gedacht: Premier Rutte spreekt niet namens mij. Waarom zou ik mijn excuses moeten maken voor iets waar ik part noch deel aan heb gehad. Je kunt alleen excuses maken voor iets wat je zelf hebt gedaan. Zie [mijn persoonlijk verhaal](#) in *Wynia's Week*.

Excuus-pionnen

Slavernij is ronduit slecht en verwerpelijk. Nu was sprake van een politieke *alleingang*, slechts gedragen door onze premier, ondersteund door enkele van zijn D66-kompanen en een zevental bewindspersonen. De laatsten zijn als excuus-pionnen afgereisd naar Suriname en de eilanden.

Met slavernijexcuses heeft Mark Rutte veel Nederlanders in de kou laten staan

In augustus was een delegatie van de Tweede Kamer hen vooraf gegaan. Officieel doel van de reis: 'Kennis opdoen over het Nederlands slavernijverleden en de doorwerking daarvan in het heden.' De Kamerleden hebben vooral geluisterd en een plantage bezocht. Tot de delegatie behoorden geen Kamerleden van de VVD of de PVV, de grootste oppositiepartij. Wilden zij niet of zijn ze niet uitgenodigd?

Voorafgaande aan de parlementaire reis had de commissie, onder voorzitterschap van Kiki Hagen (D66), drie rondetafelgesprekken met experts en nabestaanden. De uitgenodigde sprekers (enkele lobbyisten/belangen-behartigers, vertegenwoordiger van het Nationaal Archief, vertegenwoordigers van verschillende Nederlandse gemeenten, een tweetal banken die al excuses hebben gemaakt en *Human Rights Lawyers*) moesten vooraf *position papers* indienen.

Waarom zoveel aandacht voor actievoerders?

Het Nationaal Instituut Nederlands Slavernijverleden en Erfenis (NiNsee), een van de lobbyisten, kreeg in de periode van 2016 tot 2020 in totaal 2.058.633 euro van de gemeente Amsterdam. Het NiNsee wordt ook gesponsord door het Piet Mondriaan Fonds. Alle uitgenodigde sprekers vonden dat de overheid excuses moest aanbieden voor het slavernijverleden. Onder de sprekers bevonden zich niet de historici Piet Emmer, Henk den Heijer, Alex van Stipriaan of de 'zwart-witprediker' Gloria Wekker, allevier emeritus-hoogleraar en kenner op dit terrein. Evenmin de journalist Herman Vuijsje, auteur van onder meer *Zwartkijkers*. Kennelijk organiseer je op deze wijze 'kamerbrede en maatschappij-brede steun'.

Je vraagt je toch af waarom deze actievoerders zoveel politieke aandacht en gehoor krijgen. Volkskrant-journalist Martin Sommer reageert: 'De enige verklaring die ik kan bedenken is dat hun noden en verlangens aansluiten bij de spraakmakende klasse. De bovenste helft (van de samenleving) is druk met zelfverwezenlijking, diversiteit en inclusie.' En als je als zaakwaarnemer hard en

lang genoeg hamert op het aambeeld van racisme, wordt het vanzelf waar.

Kinderfeest wordt vergald

En wat zijn de reacties uit de onderste helft van de samenleving? Hun geliefde Sinterklaastraditie wordt als racistisch en moreel verwerpelijk aan de kant gezet. Bij de jaarlijkse intocht van Sinterklaas komt de actiegroep *Kick Out Zwarte Piet* (KOZP), gelegitimeerd door de overheid en begeleid door 'waarnemers' van Amnesty International, met demonstraties het kinderfeest vergallen. De lobby tegen Zwarte Piet, 'het symbool van racisme in Nederland', ontvangt op velerlei wijze subsidie.

Veel verzet van 'de gewone blanke burger' komt samen in de discussie rond Zwarte Piet. Waarom moet deze figuur uit de volkstraditie worden verbannen? Zwarte Piet verbinden met de slavernij van

Met slavernijexcuses heeft Mark Rutte veel Nederlanders in de kou laten staan

Afrikanen in de Nieuwe Wereld raakt kant noch wal. Inmiddels is een anti-actiegroep in het leven geroepen: *Red Zwarte Piet*'. De stichting heeft een eigen website *Cultuur onder Vuur* en is op meerdere raakvlakken actief. Zij kunnen rekenen op een achterban van 270.000 medestanders.

De actiegroep KOZP wil het hele jaar actie voeren in het kader van 150 jaar afschaffing van de slavernij en bijna 100 jaar verzet tegen Zwarte Piet. Op de *bucket list* van KOZP staan nog vele geplande acties. Een toolkit met leuzen en tips is beschikbaar voor de beginnende actievoerder. De algemene slogan luidt: 'Is jouw gemeente al Zwarte Piet-vrij?' Op de website van KOZP lees ik: 'De op 13 november 2022 aangekondigde demonstratie in Venlo gaat niet door, na toezegging van de gemeente dat Zwarte Piet niet langer onderdeel van de intocht zal uitmaken.' Wel een heel snelle overgave door de geboortestad van Wilders. Maar dan de gereformeerden in Staphorst. Het protest en de acties van de lokale Staphorsters, zwart geschminkt en verkleed als Zwarte Piet, was heftig en wekenlang groot pagina-nieuws in de dagbladen.

Teksten op Erasmusbrug

De polarisatie neemt hand over hand toe. Op Oudjaarsnacht werden op de Erasmusbrug in Rotterdam enkele opvallende teksten geprojecteerd: 'White lives matter', 'Vrolijk blank 2023' en 'Zwarte Piet deed niets verkeerd'. Een beter 'spandoek' met maximale publiciteit is nauwelijks denkbaar. De gemeente ziet de leuzen als racistisch en de politie onderzoekt de zaak.

Naar ik hoop legt premier Rutte zijn oor nu ook te luisteren bij andere groepen in de samenleving. Ook hun mening telt, willen we althans op een zinvolle manier met elkaar samenleven. Pas dan toont Rutte zich een staatsman, naar zijn grote voorbeeld en liberale voorganger Johan Thorbecke.

In een eerdere versie van dit artikel stond dat premier Rutte excuses had aangeboden namens de Nederlandse Staat. Het woord 'Staat' is vervangen door 'regering'.

[Hans Werdmölder](#) is antropoloog en criminoloog. Hij is auteur van diverse boeken over misdaad en misdadbestrijding.

De donateurs vormen **het fundament van Wynia's Week**. U maakt het mogelijk dat ons online magazine 104 keer per jaar verschijnt - ook in 2023. Doneren kan op verschillende manieren, kijk [HIER](#). **Hartelijk dank!**